

Poražená strana

JMENUJU SE JAKUB PROCHÁZKA. To je běžné jméno. Rodiče si pro mě přáli prostý život, život v dobrých vztazích s vlastní i se sousedy, život ve službách světu sjednocenému socialismem. Pak se s rachotem zřítily železná opona a do mé země vtrhl bubák, kterým nás dosud strašili, i se svou konzumní láskou a volnými trhy.

Než jsem se stal kosmonautem, bubák a jeho noví apoštolové se ptali, jestli si nechci změnit jméno na něco exotičtějšího. Západnějšiho. Něco, co by se lépe hodilo pro hrdinu.

Odmítl jsem. Nechal jsem ho tak, jak bylo: obyčejné a prosté.

JARO ROKU 2018. Teplého dubnového odpoledne se oči českého národa upíraly z vrchu Petřína směrem k státům vlastněnému brambořišti, odkud startovala kosmická loď *Jan Hus 1*. Odpočet doprovázely tóny státní hymny, které mezi gotické věže vysílala Česká filharmonie. Nakonec dav zalapal po dechu, raketoplán nasál a zapálil kryogenní palivo a všech těch devět milionů kilogramů, plus minus osmdesát kilo jeho jediného lidského pasažéra, vystřelilo vzhůru.

Zážeh *Jana Husa 1* jako by na stovky věží města vykreslil holubice podle jediné šablony. Občané i turisté sledovali, jak raketoplán stoupá po obloukové dráze, dokud nezmizel v paprscích slunce jako pouhý stín, který už zachytily jen ty nejlepší a nejsilnější objektivy. Občané pak ponechali loď jejímu nebeskému osudu a se vzrušeným štěbetáním začali sestupovat z Petřína, aby uhasili svou žízeň pivem.

Já sám jsem ten triumf svého národa sledoval na blikajícím monitoru beze zvuku. Trvalo mi skoro hodinu, než jsem si zvykl na divoké otřesy sedačky, která mi otloukala zadek. Jeden z pásů, které mě přidržovaly přes hrud', se mi skrz skafandr zařízl do prsního dvorce a já ho neměl šanci uvolnit. Kabina nebyla větší než spíž, jen spousta světélkujících monitorů a pobledlých panelů a před nimi trůn pro kosmonauta. Přístroje kolem, nevědomy si ani vlastní existence, mě tiše odnášely od domova a o moje nepohodlí se nestaraly. Třásl se mi ruce.

Přes naléhání svých instruktorů jsem se před startem odmítl napít vody. Můj vzlet měl být naplněním nesplnitelného snu, neporovnatelným duchovním zážitkem. Přece jeho čistotu neposkvorním tak nedůstojným projevem lidství, jako že bych do svého superabsorbčního prádla vypustil moč. Na obrazovce přede mnou krajané mávali vlajkami, svírali orosené láhve Staropramenu a tahali z peněženek stokoruny, aby je směnili za plastové raketoplánky a postavičky kosmonauta. Hledal jsem tvář své manželky Lenky v naději, že ještě naposledy zahlédnu její smutek a ujistím se, že mě miluje, že se o mě bojí, že naše manželství přežije mou osmiměsíční nepřítomnost, ne-li něco horšího. Nezáleželo na tom, že mám v krku vyschlo,

že mi jazyk drhne o dásně, že se mi svaly křečovitě stahují, že se veškeré základní pohodlí lidské existence kilometr po kilometru vzdaluje, odsekáváno jednotlivými vrstvami atmosféry. Tyhle historické chvíle patřily jen mně. Žáci ve školách budou opakovat moje jméno ještě po staletích a v pražském muzeu voskových figurín se objeví můj dvojník. Na billboardech znešvařujících v Česku kdejaký obzor už teď s nadšeným pragmatismem vylepovali moje podobizny hledící k nebi. Bulvární časopisy rozhlašovaly, že mám čtyři milenky a jsem patologický hráč. Nebo že je celá mise podvod a že já jsem pouhý obraz vytvořený v počítači a namluvený hercem.

Doktor Kuřák, můj státem jmenovaný psycholog, mi tvrdil, že při startu pocítím čirou hrůzu – osamělá lidská bytost na cestě do neznáma, vydaná na milost technice, lhostejné a mlčící. Neměl jsem doktora Kuřáka rád. Páchl po kyselých okurkách a svůj pesimismus vydával za zkušenosti. Měl za úkol připravit na let mou křehkou psychiku, většinou si ale jen horlivě zapisoval všechno, čeho se bojím (otravy jídlem; housenek; existence postmrtného života, která by znamenala, že se životu nedá uniknout). Brzo jsem pochopil, že mu jde především o materiál pro můj budoucí oficiální životopis. Doporučil mi, abych během startu jedl oblíbené pochoutky z dětství (zásobu tatranek jsem si uložil do přihrádky po levici) a soustředil se na své vědecké povinnosti vůči světu, na to, jaká obrovská čest to pro mě je, a nezapomínal, že můžu Čechům přinést největší vědecké objevy od doby, co Jan Evangelista Purkyně zjistil, že žádný otisk prstů není totožný s jiným, nebo možná od chvíle, co Otto Wichterle vynalezl měkkou kontaktní čočku. Mému

egu tyhle představy lichotily a do ticha kabiny jsem si šeptal projev, který pronesu, až budu přijímat Nobelovu cenu, dokud žízeň nezačala být nesnesitelná. Porušil jsem své předsevzetí a stiskl tlačítko „H₂O“. Z nádrže pod sedadlem začala do hadičky připevněné k mému rameni proudit voda. Byl jsem tvor podřízený vlastní tělesnosti, trpaslík, který šplhá po fazoli, aby si to rozdál s obrem, buněčná struktura, která se neobejde bez takových banalit, jako je kyslík, voda či vyměšování. *Nech těch temných myšlenek a napij se*, přikázal jsem sám sobě šeptem. Adrenalin mi vyostřoval smysly a pomáhal zapomenout na drobná tělesná nepohodlí.

Přibližně před rokem a půl vstoupila do Mléčné dráhy dříve neznámá kometa z galaxie Canis Major a naši sluneční soustavu zasáhla písečná bouře intergalaktického kosmického prachu. Mezi Venuší a Zemí se vytvořil oblak (objevitelé z Nového Dillí tento dosud nepozorovaný jev nazvali Chopra) a zalil pozemské noci fialovým zodiakálním světlem. Nebe, jak jsme je znali od úsvitu lidstva, bylo to tam a vesmír, pozorovaný v noci ze Země, už nebyl černý. Mračno se drželo na místě naprosto bez pohybu. Nepředstavovalo žádné bezprostřední nebezpečí, ale jeho stoické chování provokovalo naši fantazii k nejrůznějším děsivým vizím. Státy se předháněly, kdo dřív naplánuje misi, jež nasbírá vzorky s částicemi onoho záhadného oblaku, mikroskopické střípky vzdálených světů, aby bylo možné je prostudovat, rozebrat jejich chemické složení a hledat známky života. Byly vyslány čtyři kosmické lodi bez posádky, aby povahu Chopry otestovaly a vzorky odebraly, jenže všechny sondy se vrátily s prázdnými útroby a bez

použitelných dat, jako by oblak byl pouhá fata morgána, společný sen milionů.

Co muselo následovat, bylo zřejmé. Tahle mise se prostě strojům svěřit nedala. Oblakem proletěla dálkově ovládaná loď nesoucí na palubě německého šimpanze Gregora. Jejím cílem bylo ověřit, že s dostatečnou ochranou může člověk uvnitř Chopry přežít dost dlouho na to, aby ho mohl pozorovat, manuálně odebrat vzorky a následně je analyzovat.

Gregor se vrátil do své klece v laboratoři živý a zdravý, a přibližně ve stejnou dobu bylo v mraku zaznamenáno nové chování: začal sám sebe pohlcovat, vnější vrstvy se rozpouštěly a mizely v hustším jádru. Někteří hovořili o antihmotě, jiní mračnu přisuzovali organické vlastnosti. Média spekulovala o tom, která vláda bude mít dost odvahy poslat lidi na čtyřměsíční cestu k oblaku kosmického prachu neznámých a potenciálně smrtících částic. Nepodložených zvěstí bylo víc než dost – mluvilo se o Američanech, o Rusech, o Číňanech, dokonce i o Němcích, kteří prohlašovali, že berou výzkum Chopry nejvážněji, vždyť přece dali k dispozici Gregora.

Nakonec přišlo oznámení z desetimilionové země – z mé země, z Čech, Moravy a Slezska. Češi poletí k oblaku Chopra a uzmou mu záhady, které v sobě skrývá. A do boje za ně vytáhnu já, to já pro ně získám vavříny vědecké slávy. Slovy básníka opilého absintem, která následujícího dne pretiskly všechny světové deníky: „*Jan Hus 1* je naší nadějí na novou suverenitu a prosperitu, protože díky němu se nyní zařadíme mezi objevitele vesmíru. Obrácíme se zády k minulosti, kdy si nás přivlastňovali jiní, kdy náš jazyk byl téměř vymazán, kdy si Evropa zakrývala

oči a uši, zatímco samo její srdce olupovali a znásilňovali. Do hlubin vesmírné prázdnoty se nevydá jen naše věda a technika; ale také naše lidskost a naše krása v osobě Jakuba Procházky, prvního kosmonauta z Čech, který vynese duši naší republiky ke hvězdám. Dnes se konečně a absolutně ujímáme vlády věcí svých.“

Po dobu, kdy jsem se na misi připravoval, se můj každodenní život stal věcí veřejnou. Ulice před činžákem, kde jsme s Lenkou bydleli, byla tak plná přenosových vozů, svačících novinářů, fotografů opřených lokty o auta v pozici ostřelovačů, dětí číhajících na podpis a čumilů obecně, že policie musela vztyčit zátarasy a dopravu vést jinudy. Bylo po osamělých procházkách městem, po tichém rozvažování, které jablko si vybrat na tržišti. Dostal jsem ochranku, která mi byla neustále v patách, jednak z bezpečnostních důvodů (už teď mě zaplavovaly dopisy šílených fanoušků a bláznivých žen, které mi vyznávaly lásku) a jednak k ruce – obstarávali mi nákupy, upravovali rozježené vlasy, mluvili za mě. Zanedlouho už jsem se nemohl dočkat, až opustím Zemi a znovu si budu užívat prostého potěšení samoty. Ticha.

Teď mi ale ticho připadalo jako další nepříjemný rámus. Otevřel jsem přihrádku a zakouzl se do tatranky. Byla vysušená, trochu ztuchlá a oplatce z mého dětství se zdaleka nepodobala. Potřeboval jsem být jinde, v pohodlí doby, kterou bych chápal, života, který mě nakonec přivedl na *Jana Husa 1*. Existence vyžaduje energii, plynulý pohyb vpřed, ale přesto nikdy nepřestaneme hledat bod, kde to všechno začalo, velký třesk, který nás vystřelil na nevyhnutelnou životní dráhu. Vypnul jsem monitor, který mi ukazoval, jak můj národ slaví, a zavřel jsem oči.

Někde hluboko, tam, kde se čas sráží s pamětí, vytrvale tikaly hodiny.

MŮJ VELKÝ TŘESK přišel na podzim 1989 ve vesnici jménem Středa. Listí z lípy opadalo a hnilo na zemi, a tam, kde ho nikdo neshrabal, pokrylo vybledlá stébla trávy hnědou břeckou. Je ráno v den zabijačky. Sedím v obýváku svých prarodičů, kde to voní jablky, a do bloku kreslím obrázek prasete zvaného Louda. Dědeček na oválném brousku ostří řeznický nůž a tu a tam práci přeruší, aby se důkladně zakousl do chleba se sádlem. Babička zalévá květiny – fialové, červené a zelené houštiny ovíjejí každé okno – a pohvizduje si do rytmu tikajících hodin. Pod hodinami visí černobílá fotografie mého otce, když byl školákem; usmívá se od ucha k uchu s tak bezelstným a upřímným výrazem, jaký jsem na jeho dospělé tváři nikdy neviděl. Šíma, náš tlustý kokršpaněl, spí vedle mě a horce, chlácholivě mi funí na lýtko.

Tohle je pomalý, poklidný svět malé vesnice na samém začátku sametové revoluce. Svět, ve kterém jsou moji rodiče ještě naživu. V blízké budoucnosti mě čeká čerstvě uvařený guláš, prasečí nožičky s domácím křenem – a kapitalismus. Dědeček nám zakázal pustit rádio. Den zabijačky patří jen jemu. Svoje prase Loudu každé ráno a odpoledne vykrmoval směsí brambor, vody a šrotu a přitom ho láskyplně drbal za ušima a s úsměvem mu ohmatával tučné záhyby na bocích. Louda je tak tlustý, že jestli ho dneska nezabijeme, praskne, říká. Politika počká.

Tenhle obývací, teplá kamna, rytmus písně, čepele, psa, tužky, kruvicích žaludků – možná tam někde se spontánně uvolnila energie, která zpečetila můj osud kosmonauta.

Rodiče přijedou z Prahy ve dvě. Mají zpoždění, protože táta někde zastavil, aby pro mámu opatřil květiny. Dokonce i ve starém modrém vaťáku a tátových teplákách máma připomíná ty rusovlasé herečky s pletí krev a mlíko, které hrají v televizi krásné soudružky, planoucí ženstvím a oddaností Straně. Táta má delší strniště, než jsem zvyklý, protože se už nemusí holit do práce. Je hubený, oči má opuchlé po slivovici, kterou pije před spaním. Sejde se přes čtyřicet sousedů a s nimi i vesnický řezník, který dědovi se zabijačkou pomůže. Táta se sousedům vyhýbá pohledem – o tom, co dělá, nevědí nic. Kdyby přišli na to, že je estébák, přísluhovač režimu, odtáhli by se od babičky i dědy a poplivali by jméno naší rodiny. Ne veřejně, ale s tichým nepřátelstvím zrozeným ze strachu a nedůvěry k režimu. Takhle revoluce jde proti všemu, co otec ztělesňuje. Sousedí jsou napjatí, jak dychtí po změně, kdežto otec vyfukuje bledými rty kouř, protože ví, že ho ta změna postaví na nesprávnou stranu historické barikády.

Dvůr je dlouhý a úzký, z jedné strany ho uzavírá dům prarodičů a z druhé vysoká zeď sousedního obuvnictví. Normálně se tu povalují nedopalky cigaret a babiččino zahradnické náčiní, ale v den zabijačky jsou hlína i zbytky trávníku dočista umetené. Zahradu a chlívek odděluje od dvora vysoký plot, takže to celé připomíná arénu, koloseum pro dědův poslední tanec s Loudou. Rozestavíme se na dvoře do kruhu a necháme místo pro Loudovo entrée. V pět hodin pustí děda Loudu z chlívku a plácne ho po zadku. Prase se rozběhne po dvoře, nadšeně nám očichá nohy a vzápětí prudce vyrazí za toulavou kočkou. Děda zatím nabije svou křesadlovku prachem a olově-

nou kulkou. Louda už se unavil a zpomalil a já ho na rozloučenou poplácám po rypáku. Pak ho děda odtáhne doprostřed kruhu a kopne ho do boku, až se svalí. Přiloží mu pistoli za ucho a kulka proletí kůží, masem a lebkou. Prase ještě škube nohama, když mu děda prořízne hrdlo a podloží ho lavorem, aby zachytil krev na polívku a do jelit. Kousek stranou řezník a chlapi z vesnice vztyčují dřevěnou konstrukci s hákem a nalévají horkou vodu do plechové vany. Táta se mračí a zapálí si cigaretu. Nemá zabíjení zvířat rád. Tvrdí, že je to barbarství mordovat zvířata, která nikomu nic neudělala. Lidi jsou bestie. Máma ho okřikne, ať mi tyhle nesmysly nenasazuje do hlavy, a navíc sám přece taky není zrovna vegetarián, ne?

Ve vaně slézají z Loudova růžového těla štětiny. Zavěsíme ho za nohy na hák a rozřízneme břicho od slabin až k laloku. Stáhneme kůži, nařezeme pruhy na špek, uvaříme hlavu. Otec se podívá na hodinky a zmizí v domě. Přes okno vidím, jak ho máma sleduje při telefonním hovoru. Ale ne, on nehovoří. Poslouchá. Poslouchá a potom zavěsí.

V Praze zaplavuje ulice pět set tisíc demonstrantů. Jejich cestu lemují rozbité policejní štíty a cihly. Hlášení z rádia skoro zaniká ve zvonění klíčů a zvonů. Čas proslovů přišel a odešel – teď vládne jen hluk. Zmatek a uvolnění. Čas pro nový nepořádek. Sovětská okupace země, loutková vláda podporovaná Moskvou, to všechno se hrouť, protože lid volá po západních svobodách. K čertu s těmi nevděčnými parazity, zuří vedení strany. Ať si je imperialisti vezmou a táhnou s nimi do pekel.

Uvaříme Loudův jazyk, já z něj kousek odkrojím a strčím si tu horkou a tučnou dobrotu do pusy. Děda čistí

prasečí střeva octovou vodou. Letos jsem dostal čestnou funkci – smím obsluhovat mlýnek. Cpu kousky nakrájeného laloku, jater, plic, plecka a žemlí do trychtýře a otáčím klikou. Děda odebírá namletou hmotu a nadívá jí vyčištěná střívka. Je poslední ve vesnici, kdo nepoužívá strojek a nadívá jitrnice ručně, nikdo jiný to už neumí. Sousedí trpělivě čekají, až bude výslužka nachystaná. Jakmile babička ještě kouřící jitrnice rozdělí do balíčků, začnou se hosti rozcházet, mnohem dřív než jindy, a polovina z nich není dokonce ani opilá. Nemůžou se dočkat, až zasednou k televizi nebo rádiu, aby se dozvěděli, co se děje v Praze. Šíma loudí o odřezky a já ho nechám, aby mi z prstů olízal sádlo. Babička s mámou odnesou maso dovnitř, aby ho naporcovaly do sáčků a zmrazily, táta celou dobu sedí na pohovce, kouká z okna a kouří jednu za druhou. Zajdu dovnitř a blaženě nasávám ostrou vůni guláše, než si ho dáme k večeři.

„Zatím těžko říct,“ zaslechnu mámu.

„Taková spousta lidí, Markéto. Strana tam chtěla poslat milice, aby je rozehnali, ale Moskva to zakázala. Víš, co to znamená? To znamená, že to zabalíme bez boje. Rudá armáda už za náma nestojí. Skončili jsme. Bude lepší, když zůstaneme v bezpečí tady na vesnici, daleko od tý lůzy.“ Vrátím se zase ven za dědou, který mezitím vyvezl doprostřed dvora kolečko. Vyskládá do něj suchá polena a rozdělá oheň. Hlína pod našima nohama je prosáklá krví. Krájíme chleba a opékáme ho ke guláši. Slunce zapadá.

„Proč mi o tom táta nic neřekne?“ postěžuju si.

„Takhle se tvářil naposled, když byl malej a rafnul ho do ruky pes.“

„Co se stane?“

„S tátou o tom nemluv, Jakube, ale ono to vůbec není tak zlý.“

„Takže strana prohraje?“

„Bylo načase. Přijde něco novýho.“

„Ale to pak budeme imperialisti?“

Zasměje se. „Nejspíš jo.“

Nad stromy u vrat je obloha plná hvězd, mnohem jasnějších než v Praze, kde výhled na ně kazí pouliční lampy. Děda mi přidrží u pusy krajíc chleba se spálenou kůrkou, já se do něj po chvíli zakousnu a připadám si jako někdo z televize. Lidi v televizi pokaždý jedí pomalu, když se musejí vyrovnat s nějakou novou skutečností. Možná právě v tu chvíli prorazil pevné stěny fyziky zdroj úplně nové energie a určil mému životu ten naprosto nepravděpodobný směr. Možná jsem v tu chvíli ztratil naději na existenci obyčejného pozemšťánka. Dojím topinku, je čas zajít zase dovnitř a poslouchat tátovo mlčení.

„Za dvacet let si budeš říkat dítě revoluce,“ podotkne ještě děda, obrátí se ke mně zády a vyčurá se do ohně.

A jako obvykle měl pravdu. Ale co už mi zatajil, snad z lásky, snad z vlastní zoufalé naivity, bylo to, že jsem dítě poražené strany.

NEBO MOŽNÁ NE. Můj kosmický trůn byl nepohodlný, měl jsem strach a navíc jsem přece jen musel trapně vypustit moč do kalhot. Přesto jsem byl připraven. Sloužil jsem vědě, ale připadal jsem si spíš jako šílenec na terénním motocyklu, který má před sebou obrovskou propast největšího kaňonu na světě a modlí se ke všem bohům ve všech jazycích, než se vrhne vstříc smrti, slávě

nebo obojímu. Sloužil jsem vědě, ne památce otce, jehož představa o světě se rozpadla se sametovou revolucí, ne vzpomínce na prasečí krev na botách. Já neselžu.

Smetl jsem si z klína drobečky z tatranky. Země byla černá a zlatá, světla se rozbíhala po kontinentech jako řetězce dělících se buněk, než se prudce zarazila na hranici temné říše oceánů. Svět potemněl a drobečky se začaly volně vznášet. Překonal jsem přitažlivost onoho jevu, jemuž říkáme Země.